

Profesní příprava a učení směřující k získávání kompetencí

*Druhá zpráva o současném výzkumu profesní přípravy v Evropě:
syntetická zpráva*

Pascaline Descy a Manfred Tessaring

Překlad vybraných částí

Národní ústav odborného vzdělávání
2003

V této příloze, která navazuje na přílohy č. V/2001, I/2002, II/2002, IV/2002 a I/2003 seznámíme čtenáře s poslední částí syntetické zprávy o výzkumu profesní přípravy v Evropě. Tu v roce 2001 vydal CEDEFOP¹. Zpráva byla zpracována na základě pokladových studií, které byly publikovány samostatně ve třech svazcích². Poskytuje ucelený obraz o problematice odborného vzdělávání v dnešním světě a je proto významným pramenem informací.

Obsah zprávy je rozdělen do šesti částí. Překlady jednotlivých částí jsme vydávali samostatně jako přílohy Zpravodaje, které vzhledem k většímu rozsahu vycházeli na pokračování. Každá z příloh je opatřena titulním listem a ukončena tiráží, takže si ji čtenáři mohou sešít a získají tak několik samostatných brožurek.

Možná jste si všimli, že překlad názvu zprávy (*Training and learning for competence*) uvedený na titulní stránce přílohy V/2001, jsme v dalších přílohách poněkud pozměnili. První doslovný překlad se nám začal zdát nedostačující, protože ve své strohosti nevystihuje přesně, oč se jedná. V této souvislosti je zajímavé, že loni vydaná německá verze zprávy³ má jiný název než anglická verze: *Kompetentní pro budoucnost – vzdělávání a učení v Evropě*.

Šestá část syntetické zprávy o výzkumu profesní přípravy v Evropě se jmenuje „Výzkum odborného vzdělávání a přípravy mimo Evropskou unii“. První kapitola je věnována výzkumu odborného vzdělávání a přípravy v zemích střední a východní Evropy. Je určena spíše odborné veřejnosti v zemích EU, protože našim čtenářům jsou uvedené informace známy z jiných pramenů i z vlastní zkušenosti. Proto jsme z ní vybrali jen několik tabulek a grafů. Tím se zmenšil rozsah přílohy, která tak vychází celá v dubnovém čísle Zpravodaje.

Pro lepší přehled uvádíme obsah celé publikace:

Část I: Systémy odborného vzdělávání a přípravy, koordinace s trhem práce a řízení (příloha Zpravodaje č. II/2002)

1. Systémy vzdělávání a přípravy: usměrňování, koordinace, řízení a spolupráce
2. Financování profesní přípravy
3. Postavení odborného vzdělávání a přípravy ve srovnání se všeobecným vzděláváním
4. Systémy certifikace, hodnocení a uznávání kvalifikací
5. Odborníci v oblasti odborného vzdělávání a přípravy: měnící se role, profesionalizace a řízení systémů

Část II: Celoživotní učení a kompetence: očekávané úkoly a reformy (příloha Zpravodaje č. I/2002)

1. Celoživotní učení: od vytvoření konceptu k novému pedagogickému paradigmatu
2. Kompetence, učební procesy a didaktické inovace pro nové profesní profily
3. Individualizace a diferenciací tras odborného vzdělávání a přípravy
4. Učení v podniku

Část III: Profesní příprava a zaměstnanost z hlediska podniků (příloha Zpravodaje č. IV/2002)

1. Potřeba kvalifikací v globální ekonomice
2. Interní, externí a profesní trhy práce
3. Úloha malých a středních podniků v přípravě a zaměstnanosti

4. Podnikatelství a evropská strategie zaměstnanosti
5. Rozvoj a měření lidských zdrojů
6. Zkoumání potřeb kvalifikací a přípravy prostřednictvím šetření v podnicích

Část IV: Zaměstnanost, hospodářská výkonnost a nesoulad v nabídce kvalifikací a poptávce po nich (příloha Zpravodaje č. V/2001)

1. Zaměstnanost v Evropě
2. Vzdělávání, příprava a hospodářská výkonnost
3. Dynamika trhu práce a kompetence
4. Nesoulad v nabídce a poptávce kvalifikací na trhu práce
5. Budoucí kvalifikační požadavky

Část V: Individuální výkon, přechod do pracovního života a sociální vylučování (příloha Zpravodaje č. I/2003)

1. Profesní příprava a individuální výkon
2. Přechod ze vzdělávacího systému do pracovního života
3. Sociální vylučování a reintegrace prostřednictvím profesní přípravy

Část VI: Výzkum odborného vzdělávání a přípravy mimo Evropskou unii (příloha Zpravodaje č. III/2003)

1. Výzkum odborného vzdělávání a přípravy v zemích střední a východní Evropy
2. Výzkum odborného vzdělávání a přípravy v dalších zemích, které nejsou členy EU

¹ Descy, Pascaline – Tessaring, Manfred: **Training and learning for competence**. Second report on current vocational training research in Europe: synthesis report 2000. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2001. 440 s.

² **Training in Europe**. Second report on vocational training research in Europe: background report. Editors: P. Descy – M. Tessaring. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2001.

³ 3 svazky: 430, 610 a 460 s.

³ Descy, Pascaline – Tessaring, Manfred: **Kompetent für die Zukunft – Ausbildung und Lernen in Europa**. Synthesebericht.

Část VI

Výzkum odborného vzdělávání a přípravy mimo Evropskou unii

1. Výzkum odborného vzdělávání a přípravy v zemích střední a východní Evropy⁴

Tato kapitola poskytuje přehled o výzkumu OVP v 11 zemích střední a východní Evropy. Jsou to: Albánie (AL), Bulharsko (BG), Česká republika (CZ), Estonsko (EE), Maďarsko (HU), Lotyšsko (LV), Litva (LT), Polsko (PL), Rumunsko (RO), Slovensko (SK) a Slovinsko (SL).

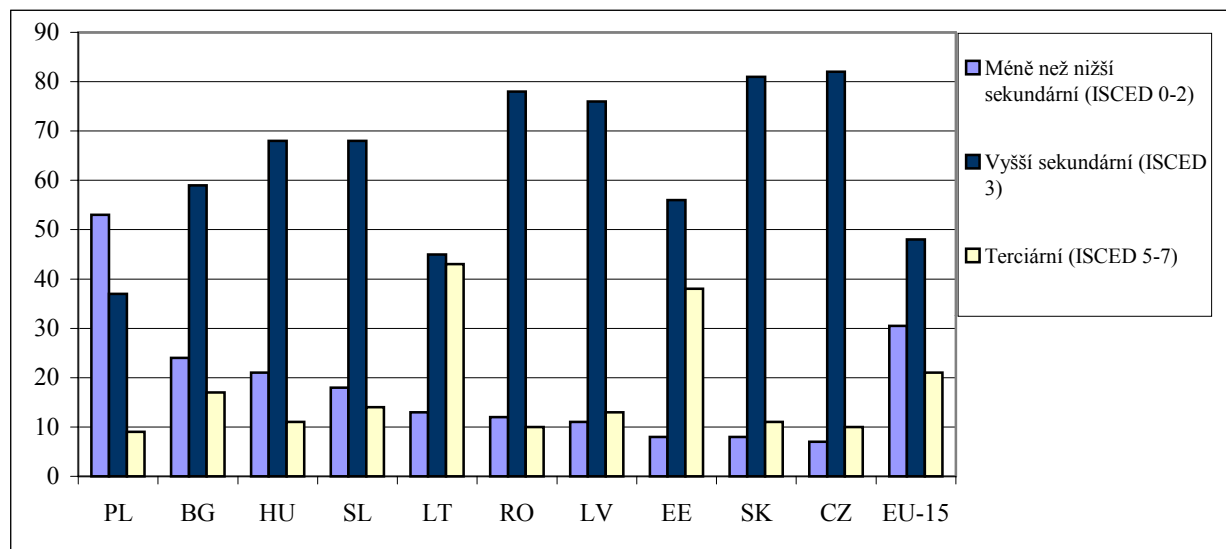
Tabulka 6.1: Indikátory zaměstnanosti a nezaměstnanosti, země střední a východní Evropy a EU-15, v procentech

Země	Podíl pracující populace ve věku 15-64 v zaměstnání	Podíl pracující populace v zaměstnání v primárním sektoru	Podíl pracující populace v zaměstnání v sekundárním sektoru	Podíl pracující populace v zaměstnání v terciárním sektoru	Míra nezaměstnanosti (%)		Mladí nezaměstnaní (15-24letých) jako podíl ze všech nezaměstnaných	Dlouhodobě nezaměstnaní (jako podíl ze všech nezaměstnaných)
	1998	1997	1997	1997	1994 ^(a)	1998 ^(a)	1997	1997
Albánie	-	-	-	-	-	17,7	-	-
Bulharsko	55,2 ^(b)	11,6	36,6	51,7	20,5	16,0	26,1	56,3
ČR	67,7	5,7	41,3	53,1	3,8	6,5	28,6	31,5
Estonsko	69,1	10,0	33,5	56,5	7,6	9,6	19,9	45,8
Maďarsko	51,4	7,8	33,2	58,9	10,7	7,8	27,5	55,3
Lotyšsko	56,0	20,6	26,8	52,6	18,9 ^(c)	13,8	22,1	62,9 ^(d)
Litva	64,5	20,5	21,5	58,0	17,4	13,5	26,0	25,2
Polsko	60,5	19,9	32,2	48,0	16,5	10,6	27,5	34,1
Rumunsko	71,8	39,0	30,5	30,5	8,2	6,3	46,5	51,8
Slovensko	58,9	8,6	39,2	52,2	13,7	11,9	31,9	57,6
Slovinsko	65,1	10,2	41,6	48,2	9,0	7,7	33,6 ^(e)	54,9
EU 15	61,1	5,0	29,5	65,6	11,1	10,0	25,6	49,0

- data nejsou k dispozici; (a) metody ILO; (b) data z r. 1997; (c) data z r. 1995; (d) data z r. 1996; (e) data pro druhou čtvrtinu r. 1998.

Prameny: Evropská komise 1999: Employment in Europe 1999; Eurostat (Newcronos); zdroj Albánie: ETF, Fact sheets, 1999.

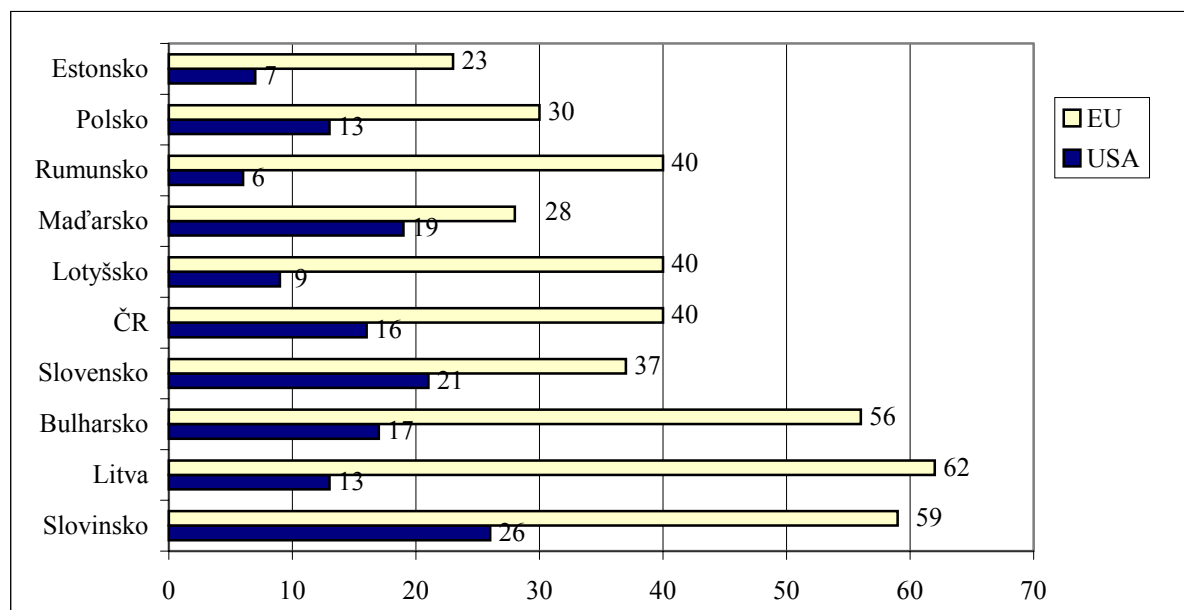
Graf vytvořený na základě tabulky 6.2: Úroveň vzdělání 25-29letých, rok 1997

Prameny: ETF, národní observatoře; EU-15: Eurostat CLFS (Newcronos).

⁴ Tato kapitola je z velké části založena na práci Strietska-Ilina, O.: Research on vocational education and training at the crossroads of transition in central and eastern Europe (2000).

Obrázek 6.1: Vědci v zemích střední a východní Evropy, kteří pracují na projektech financovaných EU a USA, v procentech

Tabulka 6.3: Rozdělení účastníků v různých směrech vzdělávání na úrovni ISCED 3, 1997-98, v zemích střední a východní Evropy, v procentech

Země	Všeobecné vzdělávání	OVP s duální kvalifikací	OVP pouze s profesní kvalifikací
Bulharsko	42,3	57,7	0,0
Česká republika	17,8	57,1	25,1
Estonsko	72,7	23,9	3,5
Maďarsko	28,3	47,4	24,4
Lotyšsko	53,6	19,6	26,8
Litva	65,8	22,0	12,2
Polsko	32,4	41,8	25,8
Rumunsko	32,4	43,2	24,4
Slovensko	19,7	53,9	26,4
Slovinsko	23,0	45,0	32,1

Rámeček 6.1: Některé výzkumné studie zahrnující dimenzi celoživotního učení

Initial VET in the framework of lifelong learning (Kofroňová, 1999).
 The role of employment policy and employment services in the State education policy (VÚPSV, 1999).
 Estonian education scenarios 2015 – research study (Jogi, 1999).
 The model of integrated career guidance in Poland (Trzeciak a Drogoz-Zablocka, eds., 1999).
 Restructuring alternatives for Albania's vocational/technical education and training subsector (Lamoureux a kol., 1999).
 National strategy for human resources development (Birzea a kol., 1999).
 Human resources in the Czech Republic (Hendrichová, ed., 1999).
 OECD reviews of education and other policies.
 Cedefop/ETF: Scenarios and strategies for VET.

2. Výzkum odborného vzdělávání a přípravy v dalších zemích, které nejsou členy Evropské unie⁵

Tato kapitola poskytuje přehled výzkumu OVP v několika mimoevropských zemích, v Rusku a ve Švýcarsku. Je však téměř nemožné předložit vyčerpávající a všezahrnující studii vzhledem k obtížnému rozlišování hranic mezi výzkumem OVP a odpovídajícími výzkumnými činnostmi, k multidisciplinárnímu a interdisciplinárnímu zaměření výzkumu v různých zemích a k heterogenosti zapojených institucí, sdružení a výzkumných pracovníků.

Obecně existuje trend zaměřovat výzkum OVP na vzájemné vztahy mezi hospodářským rozvojem, potřebami trhu práce a profesní přípravou. Další oblastí je pragmatický nebo politicky orientovaný výzkum týkající se evaluace nebo vývoje reforem systému. Hlavními oblastmi je výzkum kurikulů, didaktiky, metodologií a médií ve vzdělávání.

Vzrůstá význam podporování tematických sítí a poskytování informací (databáze, výsledky výzkumu atd.). Spolupráce s jinými zeměmi a zvažování jejich zkušeností a návrhů má velký význam v podpoře a rozvoji národních systémů profesní přípravy. Důležitými poskytovateli informací, dokumentace a spolupráce jsou také mezinárodní organizace (zejména ILO, OECD, UNESCO/UNEVOC).

2.1. Úvod

První zpráva o výzkumu profesní přípravy v Evropě ilustruje posun srovnávacího výzkumu OVP od popisnějších srovnávání ke komplexnějšímu chápání situace v jednotlivých zemích, při kterém se bere v úvahu sociální a kulturní pozadí těchto zemí (Tessaring, 1998).

Tento oddíl se zaměří na následující otázky:

- Které výzkumné ústavy a univerzitní katedry provádějí výzkum OVP?
- Jaké zvláštní zaměření má výzkum OVP ve výzkumu v jednotlivých zemích?
- Která sdružení, společnosti a sítě jsou především zapojeny ve výzkumu OVP?

V mnoha zemích není předmět odborného vzdělávání a přípravy jasně definován. Často se nerozlišuje mezi výzkumem OVP a pedagogickým výzkumem. Zatímco v USA, Japonsku, Kanadě, Rusku a ve Švýcarsku je OVP v širokém slova smyslu již dlouhou dobu předmětem výzkumu, nelze říci totéž o Austrálii, Turecku nebo o zemích Latinské Ameriky. Zde se OVP teprve stává důležitým faktorem v rozvoji národních ekonomik.

Analýzy národního a mezinárodního výzkumu OVP se tudíž setkávají s několika problémy:

- Výzkum OVP se v jednotlivých zemích liší. V některých zemích – např. v USA – probíhají federální/celostátní, regionální a místní činnosti současně, podle výzkumných zájmů „nezávislých“ výzkumných pracovníků z mnoha oborů;
- Výzkum OVP v zemích s demokratickou tradicí výzkumu a odpovídající infrastrukturou se liší od výzkumu v zemích, které nemohou poskytnout nezbytné technické vybavení nebo jsou v procesu sociální a ekonomické transformace;
- Z důvodů, které byly popsány v první výzkumné zprávě (Tessaring, 1998), není srovnávací výzkum OVP dosud zdaleka schopen etablovat se jako vědecká disciplína.

2.2. Pozadí výzkumu odborného vzdělávání a přípravy

Různé definice OVP a výzkumu OVP v jednotlivých zemích jsou hodně závislé na kulturním a systémovém kontextu. Výzkum OVP se zaměřuje například na vyučování a učení, na hodnocení, kurikulum, ekonomiku vzdělávání nebo na trh práce. To vyžaduje multidisciplinární a interdisciplinární povahu výzkumu OVP.

⁵ Tato kapitola shrnuje práci Lauterbach, U. a kol.: VET research in other European and non-European countries (2000).

2.2.1. Výzkum odborného vzdělávání a přípravy v jednotlivých zemích

Odborné vzdělávání se stalo předmětem zájmu téměř ve všech zemích zahrnutých v této kapitole. Tyto země uznávají souvislost mezi kvalifikací a hospodářským rozvojem a hledají postupy, které by pomohly uvolnit napětí na trhu práce. Výzkum OVP má velmi úzký vztah k tomu, co se děje v praxi, a je svázán se širším kontextem vzdělávací a hospodářské politiky a politiky trhu práce.

Tato korelace mezi činnostmi politiky OVP, rozvojem OVP a zakládáním ústředních celostátních nebo regionálních výzkumných ústavů platí také pro předměty výzkumu.

Výzkumná činnost je formována rámcovými politickými podmínkami a vývojem systému. Např. v Japonsku a v USA ponechává národní politika OVP relativně malý prostor pro manévrování. Výzkumné instituce nebo organizace provádějí svou práci v daném rámci existujícího systému OVP.

Na druhé straně v Číně, v Rusku a v Latinské Americe berou výzkumné činnosti rozvoj systémů jako jeden ze svých předmětů. Tento přístup je také ovlivněn převládajícími podmínkami, např. transformací ekonomických a sociálních systémů, reformami OVP a relativně méně vyvinutým systémem OVP.

2.2.2. Mezinárodní výzkum odborného vzdělávání a přípravy

Výše uvedené poznámky by mohly vzbudit dojem, že výzkum OVP se utváří uvnitř státu a že jsou to tudíž rámcové politické podmínky, které určují zaměření výzkumných aktivit. Výzkum OVP má však také silnou mezinárodní složku.

To lze stručně ilustrovat s použitím příkladu srovnávací pedagogiky. Zde začínala spolupráce mezi vědeckými obcemi velkých průmyslově vyspělých států a později byly založeny akademické nebo vědecké společnosti a mezinárodní organizace. Nezávislý komparativní výzkum vzdělávání a profesní přípravy však ztratil svůj význam. Mezinárodní organizace převzaly mnoho rolí vědecké obce.

OECD převzala značnou část komparativního výzkumu, např. zkoumání výsledků vzdělávání, gramotnosti dospělých, vzdělávacích indikátorů a statistik. Podobně ILO provádí sérii slibných výzkumných projektů, např. *Evaluation of training* a *Training policy analysis*. UNESCO prostřednictvím UNEVOC také posiluje své činnosti v podpoře výzkumu OVP.

2.2.3. Přenášení výsledků výzkumu odborného vzdělávání a přípravy do politiky

Přenášení výsledků národního výzkumu do politiky může být zajištěno zakládáním národních výzkumných ústavů a sítí. Otázka, zda politika OVP skutečně používá výsledky výzkumu, nemůže být samozřejmě zcela přesně zodpovězena. Takový dialog mezi výzkumem a politikou existuje v Austrálii, v Číně, v Kanadě, v oblasti Mercosur⁶, v Rusku a v USA.

Pokud jde o komparativní pedagogiku a výzkum OVP má přenos mezi politikou a výzkumem tyto priority:

(a) Využití cílů, zkušeností a experimentů jiných států

Je obtížné zjistit, zda národní politika přebírá „pozitivní“ příklady z jiných zemí k tomu, aby formovala celostátní politiku OVP. Do určité míry je to případ několika zemí střední a východní Evropy a Číny, které jsou zapojeny v rámcové spolupráci s jinými zeměmi. Podobné příklady spolupráce lze nalézt také v oblasti Mercosur.

(b) Podobné problémy v různých zemích

Nezaměstnanost, včetně nezaměstnanosti mladých, problémy s přechodem ze školy do světa práce a reagování OVP na tuto situaci se stávají předmětem výzkumu v různých zemích. Spojení mezi technickým rozvojem, globalizací a kvalifikací pracovníků je obecným

⁶ Mercado Común del Sur (Společný trh Jižní Ameriky), založený v roce 1991, který zahrnuje Argentinu, Brazílii, Paraguay a Uruguay (téměř 200 miliónů obyvatel).

krédem výzkumu a politiky OVP. Ekvivalence ve vzájemném uznávání diplomů vystupuje do popředí nejen díky mezinárodním organizacím, ale také díky společným trhům.

(c) Příspěvek k teoretickému chápání OVP a jeho vývoje

Na národní úrovni má tendenci dominovat spíše pragmatický výzkum než teoretický vývoj a přispívání k budoucímu rozvoji. Mezinárodní organizace se však více zapojují do teoretické práce, protože systémy klasifikace a indikátorů stejně jako hodnocení a studium politiky vyžadují teoretický základ.

2.3. Modely národního výzkumu odborného vzdělávání a přípravy

V následujících podkapitolách budou popisovány některé základní rysy výzkumu OVP v různých zemích, které nepatří mezi členy EU ani mezi země střední a východní Evropy. Výzkum OVP je vždy zasazen ve specifických národních systémech vzdělávání a je ovlivňován různou odpovědností státních či regionálních aktérů, sociálních partnerů a soukromých organizací pro profesní přípravu. Tyto informace zde nemohou být podrobně popsány. Více informací najdete v příspěvku Lauterbach a kol. (2000) a v materiálech Německého ústavu pro pedagogický výzkum (*Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung – DIPF*) pojednávajících o systémech OVP, které jsou vydávány pravidelně na volných listech.

2.3.1. Austrálie

Odpovědnost za vzdělávání a profesní přípravu leží z velké části na vládě daného státu a teritoria, *Commonwealth* se však významně podílí na financování a politickém vedení. Přibližně 80 % OVP je poskytováno prostřednictvím veřejného systému. Na národní úrovni jsou financování a rozvoj OVP koordinovány společným orgánem federace a států – Australským národním úřadem pro profesní přípravu (*Australian National Training Authority – ANTA*).

Od počátku 90. let se reformy v Austrálii zaměřují na vytvoření jednotnějšího národního systému pro odborné vzdělávání. Tento proces zahrnuje realizaci přípravy založené na kompetencích pro programy OVP, vytvoření národního systému profesních kvalifikací (*the Australian Qualifications Framework*), opatření k otevření trhu vzdělávání soukromým poskytovatelům a zavádění nového učňovství (*New Apprenticeship*). V průběhu tohoto období se počet účastníků OVP značně zvýšil, z 1 miliónu v roce 1992 na více než 1,6 miliónu v roce 1999.

Reformy systému OVP byly doprovázeny značnou expanzí výzkumu OVP. ANTA financuje shromažďování statistik o OVP a velké množství výzkumných projektů a výzkumných středisek. Většina této práce je řízena Národním střediskem pro výzkum odborného vzdělávání (*National Centre for Vocational Education Research – NCVER*) založeným v roce 1981.

NCVER vypracovalo první národní strategii výzkumu OVP zahrnující období 1997-2000. Byly identifikovány tyto oblasti výzkumu profesní přípravy:

- ekonomické a sociální aspekty OVP;
- zaměstnanost a pracovní síly;
- výstupy sektoru OVP;
- kvalita poskytování OVP.

ANTA financuje čtyři národní klíčová výzkumná střediska v OVP (*Key research centres in VET*) zabývající se profesním učením, ekonomikou OVP, otázkami OVP ve venkovských oblastech a v regionech a ekonomickou a kulturní prospěšností OVP.

Exploze ve výzkumu profesní přípravy v Austrálii od roku 1990 je úzce spojena s reformami OVP, k nimž došlo během tohoto období. Stát a federální vlády usilují o snížení nepříjemně vysoké míry nezaměstnanosti, zejména nezaměstnanosti mladých. Profesní

příprava je považována za vhodné řešení těchto problémů při nedostatku konsensu o přímějších prostředcích stimulace ekonomiky. Výzkum poskytuje nástroj pro evaluaci dopadu politiky a pro navrhování dalších reforem systému.

2.3.2. Spojené státy americké

Z různých důvodů je obtížné identifikovat, kde spočívá důraz výzkumu OVP v USA, a všeobecně charakterizovat tento výzkum. Jako ve většině zemí tvoří odborné vzdělávání předmět výzkumu řady společenských věd. Neexistuje žádná specificky institucionalizovaná vědecká disciplína pro pracovní, profesní a ekonomické vzdělávání.

Politické uspořádání federálního systému v USA dosti komplikuje popis současného stavu výzkumu OVP, protože odpovědnost za vzdělávací systém mají jednotlivé federální státy. Navíc je zde přibližně 15 000 školních okresů na místní úrovni s místními výbory, které mají různé vlastní kompetence.

Americká ústava v zásadě neurčuje žádné federativní legislativní pravomoci v oblasti vzdělávání. Vláda však může zasahovat v záležitostech rasové integrace nebo diskriminace proti určitým skupinám obyvatelstva. Může vykonávat vliv prostřednictvím ustanovení ústavy (č. I, § 8), které umožňuje federaci přijímat zákony v zájmu všeobecného blaha lidu (*welfare clause*). Ústřední administrativa má prostředky k utváření vzdělávacích systémů v jednotlivých státech. Jsou to zacílené subvence zaručující respektování závazných minimálních standardů, které umožňují srovnávání v rámci federálního systému. V odborném vzdělávání a přípravě mají však především podobu programů pro „znevýhodněné“.

Programy kariérního vzdělávání, počátečního odborného vzdělávání (profesní vzdělávání, odborné vzdělávání, kooperativní vzdělávání, vzdělávání dospělých) a různá podpůrná opatření pro znevýhodněné skupiny jsou řízeny ministerstvem školství (*Department of Education*).

Opatření orientovaná na podniky (příprava na pracovišti, program učňovství), náborové programy, opatření proti nezaměstnanosti uplatňovaná prostřednictvím podniků, odborových svazů a jiných institucí a taková opatření jako například Zákon o partnerství při přípravě na zaměstnání (*Job Training Partnership Act*) spadají pod ministerstvo práce (*Department of Labor*) a správní úřad pro zaměstnanost a profesní přípravu (*Employment and Training Administration*).

Profesní a odborné vzdělávání je poskytováno v obecních školách (*community colleges*), technických institutech (*technical institutes*) atd., které fungují pod záštitou jednotlivých států nebo školních okresů, i když je třeba říci, že profesní a odborné vzdělávání není ve srovnání se „všeobecným“ vzděláváním příliš ceněno.

Největší národní institucí zabývající se výzkumem, vývojem a rozšiřováním témat týkajících se OVP je Národní středisko pro výzkum v odborném vzdělávání (*National Center for Research in Vocational Education – NCRVE*)⁷, které sídlí na Kalifornské univerzitě v Berkeley. NCRVE hraje také klíčovou roli ve zpracovávání nových konceptů v oblasti kvalifikací pro pracovní síly. Zaměřuje se na nalézání nových a inovativních způsobů spojení vzdělávání a práce. Mimo jiné Středisko poskytuje informace o pilotních projektech, vývoji kurikula, standardech kvalifikací, další přípravě učitelů a integraci kurikula. Typické projekty jsou: integrace kurikula; akademické dovednosti; výkon na pracovišti a rozvoj technologických dovedností vztahujících se k práci.

Středisko zahrnuje konsorcium profesorů z různých regionů USA. Přítomnost členů NCRVE v každém regionu Spojených států usnadňuje kontakty s různými vzdělávacími zařízeními a s trhem práce.

⁷ Aktuální informace naleznete na Internetu <http://ncrve.berkeley.edu/>

2.3.3. Kanada

Kanada je jednak země imigrantů, jednak je zapojena do velkého počtu rozvojových projektů, a proto mezinárodní výzkum OVP, spolupráce a výměna výzkumných pracovníků tvoří důležitý pilíř kanadského výzkumu OVP.

Odborné vzdělávání je poskytováno v obecních školách (*community colleges*). Tyto postsekundární instituce se prostřednictvím nabízených kurzů a předmětů zaměřují na širokou škálu lidí. V sekundárním sektoru je (před-)profesní vzdělávání poskytováno vyššími středními školami (*senior high schools*).

Jakýkoliv výzkum, který se snaží analyzovat účinky a vývojové řady těchto institucí, je do určité míry vždy formou výzkumu OVP. Tento druh výzkumu převážně provádějí kanadské univerzity, zejména fakulty zabývající se vzděláváním učitelů. Kromě obvyklých vyučovacích a výzkumných činností jsou na univerzitách příležitostně prováděny také větší projekty, např. se sítěmi pro výzkum OVP.

Některé větší *community colleges* mají svá vlastní oddělení pro výzkum a evaluaci. Ta provádějí zejména evaluační výzkum, aby pomohly školám lépe přizpůsobit vzdělávací programy individuálním potřebám studentů nebo rozeznat faktory ovlivňující úspěch a neúspěch ve studiu. Nejvyšší míra studentské úmrtnosti je v prvním ročníku *community colleges*, a proto se tento druh výzkumu označuje názvem „zkušenosti z prvního ročníku“.

Některé rysy aktuálního kanadského výzkumu uvedené v publikaci Lauterbach a kol. (2000) jsou:

- (a) Výzkum přechodu ze školy do zaměstnání; vzhledem k poměrně vysokým mírám úmrtnosti v *high schools* a k množství alternativ v obsahu a institucích OVP je výzkum role přechodu ze školy do zaměstnání stejně důležitý jako v jiných zemích. Značná část tohoto výzkumu je prováděna v univerzitních fakultách.
- (b) Změny a reforma odborného vzdělávání a další profesní přípravy uskutečňované nebo podporované Rozvojem lidských zdrojů – Kanada (*Human Resources Development Canada – HRDC*) ><http://www.hrdc-drhc.gc.ca>< a odvětvovými radami (*Sector Councils*), tzn. odvětvovými organizacemi, které v této oblasti poskytují prostor pro početné výzkumné a vývojové činnosti.
- (c) Kvalifikační standardy, které jsou často stanovovány příslušnými odvětvovými radami nebo soukromými konzultačními firmami. Základ pro vytváření těchto kvalifikačních standardů poskytují odvětvové studie, které zjišťují všeobecné požadavky na vzdělanostní a personální rozvoj v daném odvětví. Po nich pak následují analýzy povolání.
- (d) HRDC má také své vlastní výzkumné oddělení, odbor aplikovaného výzkumu a evaluační oddělení. Výzkumné oddělení zpracovává ve čtyřletých intervalech např. studie o přechodu ze školy do zaměstnání a o umístění absolventů středních škol, *community colleges* a univerzit.
- (e) Výzkum odborného vzdělávání a další profesní přípravy v rámci politického a průmyslově-sociologického výzkumu trhu práce je prováděn v oboru politických věd a průmyslové sociologie (Gunderson a Sharpe, 1998; Sharpe a Haddow, 1997).
- (f) Poslední zpráva Kanadských sítí politického výzkumu (*Canadian Policy Research Networks – CPRN*) ><http://www.cprn.com/>< o odborném vzdělávání se zabývá základními otázkami, které se vztahují ke kvalifikacím z pohledu úkolů kladených budoucím světem práce (Betcherman, McMullen a Davidman, 1998).
- (g) Síť výzkumu v oblasti odborného vzdělávání a další profesní přípravy podporované Radou Kanady pro výzkum sociálních a humanitních věd (*Social Sciences and Humanities Research Council of Canada – SSHRC*) >www.sshrc.ca<. Významný aspekt činnosti těchto sítí představuje spolupráce s praxí odborného vzdělávání. Jsou to tyto sítě:
 - NALL (*New Approaches to Lifelong Learning* – Nové přístupy k celoživotnímu učení) se zabývá celoživotním spojením formálního, neformálního a informálního učení;

- *Training Matters* (Záležitosti vzdělávání): vzdělávání a profesní příprava pro nové formy práce;
- *EvNet*: síť pro evaluaci technologií vzdělávání a přípravy;
- *The Western Research Network on Education and Training* (Západní síť výzkumu vzdělávání a profesní přípravy): spojení mezi vzdělávacími opatřeními, procesy a výsledky;
- GIRFE (*Groupe Interuniversitaire de recherche en formation-emploi* – Mezi-univerzitní skupina pro výzkum profesní přípravy-povolání): *relations formation emploi* (vztahy mezi profesní přípravou a povoláním), analýza metod spolupráce mezi aktéry ve světě vzdělávání, vliv na jejich organizaci a důsledky pro studenty ><http://www.unites.uqam.ca/girfe/fr/repertoire.htm><;
- relativně nová síť ve výzkumu OVP je *Unevoc Canada Network* založená ve spolupráci s projektem UNESCO Unevoc ><http://www.umanitoba.ca/outreach/unevoc/><.

2.3.4. Jižní Amerika

2.3.4.1. Profesní příprava v Brazílii, Argentině a Uruguaji

V *Brazílii* je většina odborného vzdělávání a přípravy poskytována na soukromé bázi odvětvově příslušnými a decentrálně organizovanými institucemi OVP, které jsou financovány formou daně z příjmů. Za koordinaci různých veřejných a soukromých poskytovatelů OVP, kteří jsou od roku 1976 spojeni v rámci Národního systému přípravy pracovních sil (*Sistema Nacional de Formação de Mão-de-Obra* – SNFMO), zodpovídá Federální rada pro pracovní síly.

Vysoká míra školní úmrtnosti a pokles počtu zajištěných pracovních míst vedl ministerstva práce k tomu, aby se zapojila do formování OVP. V podstatě jsou poskytovány vzdělávací programy pro mladé lidi, kteří předčasně opustili školu, a pro nezaměstnané.

Brazilská vláda se potýká s problémy, které ovlivňují všechny jihoamerické země. Většina mladých lidí nemá šanci nalézt místo v profesní přípravě nebo zaměstnání. Absolvování odborného vzdělávání navíc automaticky nezaručuje nalezení slušně placeného zaměstnání. Převládá zde také negativní postoj k praktické přípravě, je-li to možné, je dáována přednost akademickému vzdělávání. V průběhu příštích několika let bude brazilská vláda usilovat o vytvoření národního systému pro technologickou přípravu tak, aby se překonal nedostatek míst v profesní přípravě, zlepšila se spolupráce mezi podniky, vzdělávacími středisky a vládou a systém OVP se dostal na úroveň současného vývoje techniky (viz Lanzendorf a kol., 1996).

V *Argentině* se na rozdíl od ostatních latinskoamerických zemí nevyvinuly vedle veřejného vzdělávacího systému žádné soukromé instituce OVP. Počáteční odborné vzdělávání bylo a stále je integrální součástí státního systému. Profesní a odborné vzdělávání je proto poznamenáno převládající řídicí rolí státu. Zaměstnavatelé a odborové svazy nemají žádnou formální odpovědnost, ani neprojevují žádnou iniciativu.

Ačkoliv velká většina aktivního obyvatelstva absolvuje povinné školní vzdělávání, pouze menšina pokračuje v odborném vzdělávání. Vzhledem ke zvýšené mezinárodní konkurenci neuspokojuje současná úroveň kvalifikací požadavky podniků. Lidé si uvědomují, že zvláště v kontextu integračního procesu Mercosur mohou dlouhodobě zaručovat konkurenceschopnost jen dobře vyškolené, odborně kvalifikované a flexibilní pracovní síly. Situaci by měla zlepšit některá opatření, např. decentralizace kompetencí v oblasti sekundárního vzdělávání a zapojení sociálních partnerů do OVP tak, aby se zlepšila alternace mezi školou a podnikem (Lanzendorf, 1997).

Vzdělávání a profesní příprava v *Uruguaji* jsou vysoce oceňovány. Povolání, která vyžadují studium, se těší větší úctě než manuální profese, i když jsou často hůře placena. Míra negramotnosti v Uruguaji (0,4 %) je nízká nejen ve srovnání s ostatními latinskoamerickými

zeměmi, ale také v mezinárodním měřítku a stále klesá díky skutečně všeobecné účasti zejména v primárním vzdělávání.

Vytvořením Národního ředitelství zaměstnanosti (*Dirección Nacional de Empleo – DINA E*) a Národní rady zaměstnanosti (*Junta Nacional de Empleo – JUNAE*) došlo k zdatelnému posunu kompetencí v OVP od ministerstva školství k ministerstvu práce a sociálního zabezpečení (*Ministerio de Trabajo y Seguridad Social*). Úkolem DINA E a JUNAE je radit ministerstvu práce při tvorbě politiky trhu práce a poskytovat poradenské programy pro trh práce a vzdělávací programy. Práce DINA E vedla k procesu decentralizace a diverzifikace v oblasti OVP. Více a novějších organizací – pod státní kontrolou – se zapojilo do OVP.

Kromě formálních vzdělávacích opatření existuje celá řada státem nabízených neformálních možností k získání profesní přípravy, která se zaměřují především na sociálně marginalizované mladé lidi, kteří předčasně opustili formální vzdělávací systém.

2.3.4.2. *Témata a trendy ve výzkumu odborného vzdělávání a přípravy v Jižní Americe*

Výzkum OVP v Jižní Americe se vyznačuje interdisciplinárními výzkumnými přístupy v oblasti sociologie, ekonomie, psychologie a v menší míře pedagogiky. Instrukce zapojené ve výzkumu OVP jsou umístěny ve velmi rozdílných oborech s nízkou institucionalizací. Výzkumem OVP se mezi jinými tématy výzkumu zabývají oddělení ministerstev školství a práce, univerzity, nevládní organizace a veřejné i soukromé výzkumné instituce. Většina výzkumné práce se věnuje otázkám aplikovaného výzkumu určeného politickým činitelům.

V minulosti se profesní příprava nezaměřovala především na praktickou práci nebo na potřeby trhu práce a tvořila součást všeobecné vzdělávací politiky – to platilo zvláště v Argentině a v Uruguaji – v poslední době začíná být politika profesní přípravy chápána jako aktivní politika trhu práce. Důvodem této nové linie byly obecné účinky globalizace na trhy a vysoká míra nezaměstnanosti i předčasných odchodů z formálního vzdělávacího systému. Takže kromě oddělení ministerstev školství se do dotváření a hodnocení odborného vzdělávání zapojují i ministerstva práce.

Předmětem výzkumu jsou tyto otázky: kvalifikování mikropodniků a pracovníků v neformálním sektoru; koordinace odborného vzdělávání a prakticky orientovaných kvalifikací; koordinace formálního a neformálního učení, které bere v úvahu místní a regionální požadavky; sociální aspekty kvalifikací; vliv nových technologií na požadavky na profesní kvalifikace; potřeby znevýhodněných skupin a integrace marginalizovaných lidí, zejména mladých do programů OVP.

V Brazílii působí Mezinárodní středisko pro vzdělávání, pracovní síly a přenos technologie (*Centro Internacional para la Educación, Trabajo e Transferencia de Tecnología – CIET*) založené v roce 1993 na národní a mezinárodní úrovni jako středisko pro pozorování a dokumentování vlivů vývoje nových technologií na odborné vzdělávání a změn, které tyto vlivy v odborném vzdělávání vyvolávají. Cílem je zlepšit chápání skutečnosti, že účinky vývoje nových technologií s následnými změnami na trhu práce a se vznikem nových standardů mají podstatný dopad na národní průmysl. Odborné vzdělávání hraje klíčovou roli v pozitivní adaptaci.

Středisko zkoumá, předpovídá a formuluje navrhovaná řešení v oblasti informací, technologie, zaměstnanosti a vzdělávání tak, aby poskytovalo pozitivní oporu procesu adaptace.

CIET je zapojeno do vytváření některých atributů: informačního systému o mezinárodních zkušenostech v OVP, v celoživotním učení a v reintegraci dospělých a mladých lidí; výzkumu spojení mezi vzděláváním a prací a vlivem nových technologií na zaměstnavatele a pracovníky; vývoje poradenského střediska pro podniky, které chtějí poskytovat profesní vzdělávání a další profesní přípravu a sledování politických diskusí o OVP v Brazílii.

V Argentině hraje důležitou roli v národním a mezinárodním výzkumu OVP Středisko pro výzkum obyvatelstva (*Centro de Estudios de Población – CENEP*) >www.cenep.org.ar/<.

CENEP mimo jiné zkoumá populační růst, mobilitu, trh práce, vzdělávání a pracovní síly, penzijní systém, sociální zabezpečení a zdravotnický systém a vývoj domácností a rodin. Nadace pro latinskoamerické hospodářské výzkumy (*Fundación de Investigaciones Económicas Latinoamericanas* – FIEL) ><http://200.80.42.118/fiel.org/>< provádí jednotlivé projekty o otázkách vztahujících se ke vzdělávání a OVP. Tato nadace zaměstnává hlavně výzkumné pracovníky z oblasti sociálních věd a provádí výzkum v oblastech lidského rozvoje, informační technologie, odborné pomoci a distribuce informací. Nadace používá interdisciplinární přístup, vyvíjí projekty a řídí je ve spolupráci s institucemi a organizacemi, státními a soukromými zařízeními.

Meziamerické středisko pro výzkum a dokumentaci profesní přípravy (*Centro Interamericano de Investigación y Documentación sobre Formación Profesional* – CINTERFOR) ><http://www.cinterfor.org.uy>< založené v roce 1963 v Montevieu v Uruguaji je pobočkou Mezinárodní organizace práce (ILO). Jeho záměry byly vedeny požadavky členských států, tzv. chápat význam vzrůstu úrovně OVP pro zlepšení životních podmínek pracovníků a zlepšení kvantitativních a kvalitativních výkonů podniků. Cíle a úloha CINTERFOR se od jeho založení rozšířily, například o podporu a posilování spolupráce v kontextu vývoje a modernizace OVP, o vytváření a rozšiřování regionální sítě OVP v členských státech a o vedení a podporu výzkumu OVP.

CINTERFOR také provozuje a organizuje CinterNet (*Red de información, investigación y gestión sobre formación profesional en América Latina y el Caribe* – Síť informací, výzkumů a administrativy v oblasti profesní přípravy v Latinské Americe a na Karibských ostrovech) pro výměnu informací v oblasti OVP. Tato síť dokumentuje současnou situaci a nabízí rychlý přístup k otázkám OVP v Latinské Americe.

2.3.5. Japonsko

Výzkum trhu práce, povolání a OVP spadá od roku 1989 pod Japonský ústav práce (*Japan Institute of Labour* – JIL) ><http://www.jil.go.jp>< orgán, který je součástí ministerstva práce. V určité (omezené) míře je nový Japonský úřad práce pověřen odpovědností za výzkum OVP. Ústav provádí četné studie, buduje rozsáhlou databázi zahrnující oblast výzkumu práce, trhu práce a povolání a podporuje správu v prefekturách v rámci regionální politiky trhu práce.

Mezi nejdůležitější oblasti výzkumu JIL patří:

- ekonomické aspekty práce (růst mezd, míra zaměstnanosti, pracovní doba, práce žen);
- profesní a zaměstnanecká struktura (nezaměstnanost, mobilita a změna podniku, technologické změny a změny na trhu práce);
- trh práce a formy zaměstnání (nabídka pracovníků a poptávka po nich, druhy zaměstnaneckých podmínek/smluv);
- pracovní život (profesní biografie, práce a každodenní život zaměstnanců);
- odborné vzdělávání a příprava (rozvíjení pracovních zkušeností, podnikové vzdělávání a další vzdělávání);
- profesní poradenství, kariérní poradenství a informace.

Další institucí zabývající se výzkumem OVP je Polytechnická univerzita, která funguje pod záštitou ministerstva práce. Až do roku 1989 působila v nejdůležitějších oblastech výzkumu OVP, nyní se však soustřeďuje na vzdělávání učitelů pro OVP a na výzkum vyučování a učení, např. vytváření kurikulů, audiovizuálních vyučovacích materiálů, učebnic a kurzů distančního učení.

Národní ústav pro pedagogický výzkum (*National Institute for Educational Research* – NIER) >www.nier.go.jp< byl založen v roce 1949 jako orgán Ministerstva školství, vědy, sportu a kultury (*Monbushō*). Hlavním úkolem ústavu je provádět základní a aplikovaný výzkum v oblasti vzdělávání a poskytovat informační a poradenské služby. Odborným vzděláváním se zabývá část oddělení pro obsah vzdělávání.

2.3.6. Čínská lidová republika

Od počátku 80. let provedlo vedení ČLR několik komplexních reforem. Přechod od centrálně řízené ekonomiky k „socialistické tržní ekonomice“ způsobil změny ve všech oblastech společenského života, zejména v systému (odborného) vzdělávání.

Systém odborného vzdělávání se střetává s novými úkoly. Během kulturní revoluce (1966 – 1976) bylo všeobecné vzdělávání považováno za nejlepší profesní kvalifikaci a mnoho odborných škol bylo zavřeno. Neexistovalo žádné systematické poskytování OVP. Pouze neformální přenos znalostí získaných zkušeností, který hraje dodnes významnou roli. Malé dílny a obchodníci zaměstnávají „učedníky“, kteří jsou spíše instruováni zkušenými pracovníky, než aby absolvovali nějakou strukturovanou formu přípravy.

Od počátku 80. let má rozšiřování a zlepšování kvality odborného vzdělávání a přípravy prioritu. Mezi jednotlivými provinciemi však stále existují značné rozdíly. Celkově se dá říci, že akademické vzdělávání je stále tou „nejlepší cestou“.

Reforma odborného vzdělávání a přípravy koncem 70. let podnítila velké zvýšení poptávky po výzkumu OVP. Výzkum OVP má vypracovat vědecký základ pro makro-řízení a plánování potřeb, vývoj koncepce, reformní strategie a opatření. Pro OVP byly založeny speciální výzkumné ústavy. V současné době existují výzkumné ústavy na celostátní úrovni, v provinciích, ve městech a v autonomních oblastech a také v odborných školách a na univerzitách. OVP se stává svéprávnou disciplínou v oboru pedagogiky.

Mezi nejdůležitější výzkumné instituce na celostátní úrovni patří Ústřední ústav pro profesní a odborné vzdělávání (*Central Institute of Vocational and Technical Education – CIVTE*) ministerstva školství, Úřad pro testování profesních kvalifikací (*Occupational Skill Testing Authority – OSTA*⁸), který spadá pod ministerstvo práce, různé společnosti a sdružení odborného vzdělávání a výzkumné orgány odvětvových ministerstev a komisí.

Na první pohled svědčí velký počet výzkumných institucí o široce institucionalizované a etablované oblasti OVP, která se liší pokud jde o její obsah. Je však třeba poznamenat, že v těchto institucích pracuje pouze omezený počet lidí, i když došlo k znatelnému pokroku.

Podobně se zdá, že teoretické principy a metody výzkumu nejsou ještě dost široké nebo nejdou dost do hloubky. Neexistují také žádné systematicky stanovené teorie OVP. Teoretické vzdělávání má tendenci zaujímat dosti filozofický postoj a jen postupně se začíná objevovat druh výzkumu OVP zaměřený na společenské vědy. Navíc chybí spojení mezi výzkumem principů a utvářením teorie a aplikovaným výzkumem.

Nejvíce je ceněn aplikovaný výzkum. Prakticky všechny instituce provádějí pouze aplikovaný výzkum. Dokonce i v akademiích a univerzitních ústavech je prováděn aplikovaný výzkum vedle základního výzkumu. Tang (citovaný v publikaci Lauterbach a kol., 2000) se zmiňuje o čtyřech prioritních oblastech v aplikovaném výzkumu OVP:

(a) *Odborné vzdělávání a společenský a ekonomický rozvoj.* To zahrnuje výzkum strategického významu OVP pro rozvoj Číny a jejích regionů, makro-plánování, vývoje systémů, standardizace a finanční struktury i legislativy řídící OVP a financování OVP.

(b) *Vývoj kurikula a vyučovacího procesu.* Výzkumná práce se týká morální výchovy žáků, vzdělávacích cílů a modelů, vytváření kurzů, přizpůsobování předmětových oblastí potřebám žáků, obsahu vyučování, vyučovacích metod a hodnocení kvality učení a učebního procesu. Do této výzkumné práce jsou také zahrnuty pilotní modely, např. zavádění duálního systému nebo vzdělávání založeného na kompetencích.

(c) *Management vzdělávání a organizační rozvoj.* Tyto studie si všímají systémů řízení, organizační struktury a vývoje, distribuce kompetencí a evaluace. Studie především prezentují úspěšné modely a zkušenosti. Poskytují důležitý podnět pro praktické reformy, ačkoliv jejich

⁸ OSTA se stala součástí CETTIC - China Employment Training Technical Instruction Center, viz <http://www.osta.org.cn/jieshao/introduction-2e.htm> (pozn. překl.).

teoretický základ je považován za nedostačující.

(d) *Rozvoj informačních a podpůrných systémů.* Velká pozornost je věnována systematickému vytváření a rozšiřování informačních sítí o OVP prostřednictvím Internetu a síťových komunikačních struktur, databází, např. o předmětově zaměřené výzkumné práci, právních základech, učebnicích atd. Výzkumy v těchto oblastech jsou však spíše výjimkou.

Nedostatek teoretického základu pro aplikovaný výzkum není pocíťován jen v oblasti řízení vzdělávání, organizačního rozvoje a vytváření informačních a komunikačních systémů, ale také v jiných oblastech. Na jedné straně jsou zkoumané problémy dosti omezené a vztahují se k přímé realizaci politických záležitostí. Na druhé straně není přechod z teoretické na aplikovanou úroveň stále ještě zaručen. Evaluační výzkum, který by mohl poskytnout úhelný kámen pro reformní proces i pro teoretické vzdělávání, není dosud dostatečně rozvinut.

2.3.7. Ruská federace

Rusko má dlouho tradici v tom, co je označováno za „profesní vzdělávání“, které se považuje za vědeckou disciplínu a které jako obor vzdělávání plnilo dobře známé funkce socialistické vzdělávací doktríny v oblasti OVP. Teoretické základy byly položeny převážně bývalou Akademií pedagogických věd v SSSR, nyní Ruská akademie vzdělávání (Российская академия образования – RAO). Její sférou působnosti v OVP bylo (a stále ještě je) hlavně vzdělávání a další vzdělávání učitelů pro OVP.

Byla také vytvářena forma výzkumu OVP, který se zaměřoval na vývoj vyučovacích metod v rozsahu rámcových plánů pro odborné školy, a zároveň se zapojoval do poradenství v oblasti politiky. Tyto funkce se dostaly do popředí při změně systému počátkem 90. let.

V tomto kontextu je důležité poznamenat, že výzkum OVP byl a zůstává i nadále svázán s různými úrovněmi odborného vzdělávání v Rusku, které se historicky vyvíjely, a z nichž každá měla svou vlastní odpovídající administrativní „superstrukturu“. Ještě dnes stále existují různé výzkumné struktury pro úroveň „základního profesního vzdělávání“ a „odborného vzdělávání středního stupně“ (среднее профессиональное учебное заведения, техникумы a v poslední době také колледже).

Struktury výzkumu a vývoje, zejména v oblasti vývoje kurikula se nacházejí také ve specializovaných oborech; příslušná prakticky zaměřená střediska si vytvářejí zejména regiony.

Projekty a předměty vztahující se k rozvoji OVP a k politice OVP jsou zpracovávány v kontextu jiných výzkumů, např. v ekonomickém (včetně ekonomiky vzdělávání) a sociologickém výzkumu (např. sociologie mládeže) hlavně v příslušných ústavech Ruské akademie věd.

Jakmile se systém začal měnit, vzniklo mnoho sdružení a sítí, které mají společné to, že jsou v rozumné blízkosti „oficiálních“ struktur ministerstva školství (Министерство образования РФ. Z hlediska OVP stojí za zmínku především tyto instituce:

- Federální akademie profesního vzdělávání (Федеральная академия профессионального образования), která sdružuje širokou oblast výzkumu a praxe (zejména ředitele škol a regionální manažery) a postupně hodlá vybudovat mosty se sociálními partnery;
- Sdružení profesního vzdělávání, které poskytuje specializované služby;
- Ruské profesně technické vzdělávání (Роспрофтех), orgán tvořený v zásadě pracovníky z oblasti OVP, který je úzce spojen s ministerstvem.

2.3.8. Švýcarsko

Odborné vzdělávání – pokud je řízeno Zákonem o odborném vzdělávání – spadá do sféry působnosti Spolkového úřadu pro odborné vzdělávání a technologii (*Bundesamt für Berufsbildung und Technologie – BBT*) ><http://www.bbt.admin.ch/>< založeného v roce 1998.

Švýcarský ústav pro pedagogiku odborného vzdělávání (*Schweizerisches Institut für Berufspädagogik – SIBP*) ><http://www.sibp.ch>< oddělení BBT, se zabývá především vzděláváním a dalším vzděláváním učitelů odborných škol.

Celkem je ve Švýcarsku kolem 125 většinou menších institucí fungujících v oblasti pedagogického výzkumu a rozvoje škol.

Švýcarské koordinační středisko pro pedagogický výzkum (*Schweizerische Koordinationsstelle für Bildungsforschung* – SKBF) podporuje spolupráci mezi vzdělávacím výzkumem, praxí, administrativou a politikou. Ve výzkumu vzdělávání koordinuje SKBF práci mezi různými disciplinami a institucemi a sekcemi ministerstva školství. SKBF poskytuje informace o výzkumných a vývojových projektech ve švýcarském vzdělávacím systému, o vývojových trendech ve vzdělávání a o institucích pedagogického výzkumu a rozvoje škol.

SKBF je napojeno na Švýcarskou společnost pro pedagogický výzkum (*Schweizerische Gesellschaft für Bildungsforschung* – SGBF) ><http://www.sgbf.ch/><. SKBF je napojeno také na Švýcarskou společnost pro aplikovaný výzkum odborného vzdělávání (*Schweizerische Gesellschaft für angewandte Berufsbildungsforschung* – SGAB).

Na jaře roku 2000 publikoval BBT zprávu projektové skupiny „aplikovaný výzkum profesní přípravy“, která analyzuje hlavní změny v profesní přípravě, jež mají význam pro politiku a výzkum OVP (BBT, 2000). Na základě této analýzy budou v období let 2000-2003 podporovány a financovány některé oblasti výzkumu:

- systém a kontext OVP;
- srovnávání systémů počáteční a další profesní přípravy;
- profesně zaměřený výzkum dalšího vzdělávání;
- náklady na OVP a prospěch z něho;
- vývojové procesy a přechody;
- evaluace, řízení, zajišťování kvality a inovace;
- profesní poradenství a dospělí;
- výzkum profesí a nová povolání;
- informační a komunikační technologie (IKT) v rámci OVP;
- učení a vyučování v OVP;
- podpora mladých lidí, kteří v OVP podávají podprůměrné a nadprůměrné výkony;
- výzkum genderu a znevýhodněných lidí ve vzdělávání.

2.4. Mezinárodní společnosti a organizace

2.4.1. Společnosti v oblasti srovnávacího pedagogického výzkumu

Srovnávací pedagogický výzkum má dlouhou historii počínající ve druhé polovině 19. století. Mnoho národních ústavů a mezinárodních organizací je zapojeno ve srovnávacím pedagogickém výzkumu (Lauter a kol. 2000). Kromě národních a mezinárodních dokumentačních středisek a výzkumných zařízení v jednotlivých zemích, jsou zakládány také katedry a ústavy mezinárodní a srovnávací pedagogiky v rámci univerzit.

Dále existují vědecké společnosti např. Společnost pro srovnávací a mezinárodní pedagogiku (*Comparative and International Education Society* – CIES) ><http://www.cies.ws/><, Společnost pro srovnávací pedagogiku v Evropě (*Comparative Education Society in Europe* – CESE) ><http://www.ugr.es/~cese/EN/home-en.htm>< a Světová rada společností pro srovnávací pedagogiku (*World Council of Comparative Education Societies* – WCCES) ><http://www.hku.hk/cerc/wcces.html>< založená v roce 1970.

Po druhé světové válce vznikla řada samostatných výzkumných ústavů mimo univerzity. Ty jsou financovány většinou z národních veřejných fondů nebo mezinárodními organizacemi. Jsou velmi empiricky organizované a poskytují služby školské administrativě. Příkladem je Mezinárodní středisko pro pedagogická studia (*Centre international d'études pédagogiques* – CIEP) v Sèvres ><http://www.ciep.fr/><, Německý ústav pro pedagogický výzkum (*Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung* – DIPF) ve Frankfurtu nad Mohanem ><http://www.dipf.de/>< nebo Australská rada pro pedagogický výzkum (*Australian Council for Educational Research* – ACER) ><http://www.acer.edu.au/><.

Mezinárodní sdružení pro hodnocení výsledků vzdělávání (*International Association for Evaluation of Educational Achievement – IEA*) ><http://www.iea.nl/>< bylo založeno v roce 1959 a je to nevládní mezinárodní sdružení se sídlem v Amsterdamu⁹ v Nizozemsku. Role IEA spočívá v provádění mezinárodních srovnávacích studií o výsledcích škol a ve vytváření indikátorů pro učební procesy a zejména výsledky učení.

2.4.2. Mezinárodní organizace

2.4.2.1. Skupina Světové banky (*World Bank Group*)

V oblasti lidského rozvoje poskytla skupina Světové banky¹⁰ v daňovém roce 1997 kolem 1 milionu USD pro 18 vzdělávacích projektů v 15 zemích (v roce 1995 – 2,1 milionu USD; v roce 1996 1,7 milionu USD; *World Bank Annual Report*, 1997). Půjčky na vzdělávání znovu významně vzrostly v daňovém roce 1998. Pouze jeden projekt v Maďarsku¹¹ a jeden v Libanonu¹² se v roce 1998 výslovně zabývaly odborným vzděláváním a přípravou (*World Bank Annual Report*, 1998).

Úloha OVP ve Světové bance se změnila od počátku 90. let. Zatímco v 70. a 80. letech byly podporovány projekty zejména v této oblasti, nyní panuje názor, že „profesní a odborné dovednosti se nejlépe předávají na pracovišti po absolvování všeobecného vzdělávání. Soukromý sektor by měl být přímo zapojen do poskytování, financování a řízení odborného vyučování“ (Watson, 1996).

Watson interpretuje toto stanovisko ve vztahu k reálnému poklesu půjček do odborného vzdělávání takto:

„VOCED (odborné vzdělávání) se všeobecně ukázalo jako nákladné, a proto je pro Banku daleko snazší navrhnout, že by soukromí zaměstnavatelé měli převzít tuto úlohu – to omlouvá Banku z toho, aby se znovu příliš zapojila do této nákladné oblasti“ (Watson, 1996).

Skupina Světové banky jedná především jako banka, tzn. že výzkum, je-li prováděn, je vždy zpracováván z ekonomického hlediska. Význam Světové banky ve výzkumu OVP se proto omezuje na roli nakladatele nebo v přenosu znalostí. Větší projekty Světové banky jsou dokumentovány na Internetu. Tam je také možné získat dokumenty o systémech odborného vzdělávání v jednotlivých zemích (<http://www.worldbank.org/>).

2.4.2.2. Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (*UNESCO*)

UNESCO je jediným specializovaným orgánem OSN, který má mandát v sektoru vzdělávání. Práce UNESCO v oblasti OVP má v podstatě statutární povahu. S rozpočtem, který ve skutečnosti není vyšší než rozpočet větší univerzity, podporuje UNESCO projekty ve 180 zemích (<http://www.unesco.org>). Více než 35 % fondů UNESCO jde do sektoru vzdělávání.

Současnými prioritami práce UNESCO jsou celoživotní učení, učení ve 21. století, gramotnost a e-learning. UNESCO každoročně vydává Zprávu o světovém vzdělávání (*World Education Report*).

V roce 1992 byl vytvořen Mezinárodní projekt UNESCO pro odborné vzdělávání (*International Project on Technical and Vocational Education – UNEVOC*). Projekt UNEVOC má tyto úkoly:

- mezinárodní výměnu myšlenek, zkušeností a studií o politických otázkách;

⁹ V Haagu (jak je uvedeno v originále) je IEA pouze registrováno jako nadace v obchodní komoře (pozn. překl.).

¹⁰ Skupina sdružuje Mezinárodní banku pro obnovu a rozvoj (IBRD), Mezinárodní sdružení pro rozvoj (IDA), Mezinárodní finanční korporaci (IFC), Mnohostrannou agenturu pro záruku investic (MIGA) a Mezinárodní středisko pro urovnávání investičních sporů.

¹¹ Program proti nezaměstnanosti mládeže. Možnosti mladých liší na trhu práce se zlepší, když se zlepší možnosti profesní přípravy.

¹² V rámci obnovy investovala Světová banka 68,86 milionů dolarů do systému odborného vzdělávání v Libanonu tak, aby lépe odpovídal požadavkům trhu práce.

- posilování národních schopností ve výzkumu a vývoji;
- usnadňování přístupu k databázím a k dokumentaci;
- posilování sítě UNEVOC.¹³

UNESCO vytvořilo Mezinárodní standardní klasifikaci vzdělávání (*International Standard Classification of Education – ISCED*) jako nástroj „pro shromažďování, kompilaci a prezentování statistik o vzdělávání jak v jednotlivých zemích, tak mezinárodně“. ISCED byla revidována v roce 1997 (http://www.unesco.org/education/docs/isced_1997.htm).

Materiály, které se vztahují k odbornému vzdělávání lze nalézt v těchto databázích:

- Innodata: Zprávy o inovativních konceptech a projektech v primárním a sekundárním vzdělávání;
- Unesbib: Bibliografie tištěných dokumentů a publikací UNESCO (referenční databáze) ><http://unesdoc.unesco.org/ulis/index.html><;
- Unesdoc: Dokumenty orgánů UNESCO (Generální konference, výkonného výboru apod.) ><http://unesdoc.unesco.org/ulis/index.html><;
- Světová data o vzdělávání: Databáze profilů jednotlivých zemí (<http://www.ibe.unesco.org/International/Databanks/dba.htm>).

2.4.2.3. Mezinárodní organizace práce (ILO)

Mezinárodní organizace práce ><http://www.ilo.org>< (*International Labour Organization – ILO*) byla založena v roce 1919 a je jedinou organizací Spojených národů, jejíž orgány jsou složeny na tripartitním základě ze zástupců států, zaměstnavatelů a zaměstnanců. ILO stanovuje statutární požadavky v úmluvách a doporučeních v oblasti pracovního práva, smluvní a organizační svobody, odstranění nucené práce atd. Profesní příprava je jednou z hlavních priorit této organizace. Také však poskytuje konkrétní podporu v oblasti OVP, rehabilitace, politiky trhu práce, pracovní administrativy, pracovních podmínek, pracovního práva atd.

Organizace provádí terénní programy, technické programy a akční programy. Terénní programy jsou zastoupeny kontinentálními nebo regionálními ústavy, Jihoamerický region je jedním z neaktivnějších s výzkumnými a dokumentačními středisky Cinterfor a Mercosur (viz výše).¹⁴ Technické programy jsou tematicky strukturované operační jednotky. Mezi tyto jednotky patří Mezinárodní ústav studií pracovních sil (*International Institute for Labour Studies – IILS*) ><http://www.ilo.org/public/english/bureau/inst/>< založený v roce 1960 a zabývající se výzkumem mezinárodního trhu práce, a Mezinárodní vzdělávací středisko (*International Training Centre – ITC*) ><http://www.itcilo.it/><, které mimo jiné poskytuje (další) vzdělávání úředníkům školské správy, odborových svazů atd.¹⁵

Hlavním úkolem ILO v oblasti OVP je „rozvíjení schopnosti vlád, zaměstnavatelských a zaměstnaneckých organizací rozhodovat a posilování dialogu a spolupráce v oblasti profesní přípravy. Tyto činnosti mají formu rozšiřování informací mezi členy, politického dialogu a poskytování poradenských služeb.“¹⁶ Zpráva o světové zaměstnanosti 1998-99 ILO se výslovně zabývá zaměstnatelností a otázkami profesní přípravy (ILO, 1998).

Ve spolupráci se Světovou bankou bylo provedeno šetření „nejlepších praktických zkušeností v politice profesní přípravy“ v 15 zemích v procesu transformace. Rozsáhlé poradenství a technická podpora byly také nabídnuty při zavádění, dalším vývoji a hodnocení národních systémů profesní přípravy.

¹³ Projekt UNEVOC se v roce 2000 změnil na Mezinárodní středisko pro odborné a profesní vzdělávání a přípravu (International Centre for Technical and Vocational Education and Training - UNEVOC) viz Zpravodaj, příloha III/2002 (pozn. překl.).

¹⁴ Seapat je asijský protějšek Cinterfor, ještě však nedosáhl jeho profesionalitu a kvality ><http://www.ilo.org/public/english/region/asro/mdtmanila/tc/indexr.htm><.

¹⁵ Viz též Zpravodaj, 2003, č. 4, s. 5.

¹⁶ Constraints and innovations in vocational training reform (společná publikace Světové banky a ILO).

Oddělení zaměstnanosti a profesní přípravy (*Employment and Training Department – EMP-FORM*) s odborem Politiky systémů profesní přípravy (*Training policies and systems – Polform*) má celkovou zodpovědnost za OVP. Mezi realizovanými projekty (v částečné spolupráci s regionálními úřady) jsou:

- politika a systémy profesní přípravy;
- reformy politiky profesní přípravy;
- management odborného vzdělávání a přípravy;
- evaluace profesní přípravy;
- strategické partnerství v profesní přípravě;
- analýza politiky profesní přípravy;
- výcvik dovedností a zaměstnanost v zemích zasažených konfliktem.

ILO poskytuje základní statistiky ekonomicky aktivní populace, nezaměstnanosti a zaměstnávání pod úrovní kvalifikace, průměrných výdělků a pracovní doby, časových řad mezd a pracovní doby, ceny práce, indexů spotřebitelských cen, vydání a příjmů domácností, pracovních úrazů a nemocí z povolání, pracovních sporů i předpovědi stavu pracovních sil.

Analogicky ke klasifikaci ISCED poskytuje ILO tyto klasifikace:

- Mezinárodní standardní klasifikace povolání (*International Standard Classification of Occupations – ISCO*);
- Mezinárodní klasifikace postavení v zaměstnání (*International Classification of Status in Employment – ICSE*);
- Mezinárodní typová odvětvová klasifikace všech hospodářských činností (*International Standard Industrial Classification of All Economic Activities – ISIC*);
- Klasifikace pracovních úrazů – dříve průmyslových nehod (*Classification of occupational injuries – dříve industrial accidents*).

Materiály, které mohou být závažné pro OVP, lze získat prostřednictvím onlinových databází:

- ILODOC (databáze obsahující více než 50 000 záznamů, aktualizovaná měsíčně);
- ILOTERM (glosář anglických, francouzských, španělských a německých specializovaných termínů z profesní sféry);
- NATLEX (ILIS; databáze národního pracovního práva);
- LABORDOC (databáze, která obsahuje všechny materiály obsažené v dokumentačním středisku ILO, včetně dokumentů z jiných zdrojů).

2.4.2.4. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*) ><http://www.oecd.org/>< byla založena v roce 1961. Jejich 29 členských států patří mezi nejbohatší země světa. Úlohou OECD je podporovat hospodářský rozvoj, zaměstnanost a životní úroveň a přispívat k rozvoji světové ekonomiky a obchodu.

Organizace vidí své hlavní úkoly v plánování, koordinaci a intenzifikaci hospodářské spolupráce a rozvoje, v podpoře ekonomického rozvoje s plnou zaměstnaností a monetární stabilitou. V OECD pracuje celkem více než 200 výborů, pracovních skupin a expertních skupin, které zajišťují statistické údaje, shromažďují je, hodnotí a zpřístupňují veřejnosti ve spolupráci se sekretariátem v Paříži.

UNESCO, Eurostat a OECD spolupracují tak, aby dosáhly mezinárodní srovnatelnosti. Otázky o všeobecném a odborném vzdělávání a přípravě jsou zpracovávány především v oddělení statistik a indikátorů v ředitelství OECD pro vzdělávání, zaměstnanost, pracovní a sociální otázky (*OECD's Directorate for Education, Employment, Labour and Social Questions*). Podporu rozvoje výzkumných činností a zavádění a testování inovací ve vzdělávání zabezpečuje Středisko pro pedagogický výzkum a inovace (*Centre for Educational Research and Innovation – CER*) ><http://www1.oecd.org/cer/><, které je součástí OECD.

Činnosti OECD vztahující se k vývoji a výzkumu vzdělávání se soustřeďují hlavně na oblasti statistiky vzdělávání, vytváření rámcového konceptu pro mezinárodní srovnávání vzdělávacích systémů, přehledy vzdělávací politiky a mezinárodního komparativního měření výkonu studentů. Kromě toho se studie povolání prováděné OECD dotýkají ústředních otázek spojení mezi vzděláváním, profesní přípravou, trhem práce a ekonomikou. OECD vydává od roku 1992 každoročně sérii indikátorů vzdělávání – „Vzdělávání na první pohled – indikátory OECD“ („*Education at a glance – OECD indicators*“) a zkoumání určitých otázek z tabulky indikátorů pod názvem „Analýza vzdělávací politiky“ („*Education policy analysis*“).

V rámci sítě INES (Indikátory vzdělávacích systémů – *Indicators of Education Systems*) pracují jednotlivé členské státy na navrhování indikátorů pro oblast vzdělávacího sektoru.

Současné výzkumné činnosti OECD/CERI zahrnují například:

- celoživotní učení;
- analýzy výsledků Mezinárodního výzkumu gramotnosti dospělých (*International Adult Literacy Survey – IALS*);
- přechod ze školy do zaměstnání;
- školní selhání;
- dospělí v profesní přípravě;
- znalostní management a role výzkumu a vývoje;
- inovace a budoucnost školního vzdělávání;
- sociální začleňování;
- vzdělávací software a multimédia. ■

Příruční slovníček zkratk použitých v textu *

Zkratka	Název v originále	Český překlad názvu	Internetová adresa
ACER	Australian Council for Educational Research	Australská rada pro pedagogický výzkum	http://www.acer.edu.au/
ANTA	Australian National Training Authority	Australský národní úřad pro profesní přípravu	http://www.anta.gov.au/
BBT Švýcarsko	Bundesamt für Berufsbildung und Technologie	Spolkový úřad pro odborné vzdělávání a technologii	http://www.bbt.admin.ch/
CEDEFOP Řecko	Centre européen pour le développement de la formation professionnelle	Evropské středisko pro rozvoj profesní přípravy	http://www.cedefop.eu.int/
CENEP Argentina	Centro de Estudios de Población	Středisko pro výzkum obyvatelstva	www.cenep.org.ar/
CERI	Centre for Educational Research and Innovation	Středisko pro pedagogický výzkum a inovace	http://www1.oecd.org/cer/
CESE	Comparative Education Society in Europe	Společnost pro srovnávací pedagogiku v Evropě	http://www.ugr.es/~cese/EN/home-en.htm
CETTIC	China Employment Training Technical Instruction Center	Čínské středisko profesní přípravy a odborného vzdělávání	http://www.osta.org.cn/jieshao/introduction-2e.htm
CIEP	Centre international d'études pédagogiques	Mezinárodní středisko pro pedagogická studia	http://www.ciep.fr/
CIES	Comparative and International Education Society	Společnost pro srovnávací a mezinárodní pedagogiku	http://www.cies.ws/
CIET Brazílie	Centro Internacional para la Educação, Trabalho e Transferência de Tecnologia	Mezinárodní středisko pro vzdělávání, pracovní síly a přenos technologie	
CINTERFOR Uruguay	Centro Interamericano de Investigación y Documentación sobre Formación Profesional	Meziamerické středisko pro výzkum a dokumentaci profesní přípravy	http://www.cinterfor.org.uy
CinterNet	Red de información, investigación y gestión sobre formación profesional en América Latina y el Caribe	Sít' informací, výzkumů a administrativy v oblasti profesní přípravy v Latinské Americe a v Karibiku	
CIVTE Čína	Central Institute of Vocational and Technical Education	Ústřední ústav pro profesní a odborné vzdělávání	http://www.civte.edu.cn/en_main.htm
CPRN	Canadian Policy Research Networks	Kanadské sítě politického výzkumu	http://www.cprn.com/
DINAE Uruguay	Dirección Nacional de Empleo	Národní ředitelství zaměstnanosti	
DIPF	Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung	Německý ústav pro pedagogický výzkum	http://www.dipf.de/

Zkratka	Název v originále	Český překlad názvu	Internetová adresa
ETF Itálie	European Training Foundation	Evropská nadace odborného vzdělávání	http://www.etf.eu.int/
FIEL	Fundación de Investigaciones Económi-cas Latinoamericanas	Nadace pro latinskoamerické hospodářské výzkumy	http://200.80.42.118/fiel.org/
GIRFE	Groupe Interuniversitaire de recherche en formation-emploi	Mezi-univerzitní skupina pro výzkum profesní přípravy-povolání	http://www.unites.uqam.ca/girfe/fr/repertoire.htm
HRDC	Human Resources Development Canada	Rozvoj lidských zdrojů – Kanada	http://www.hrdc-drhc.gc.ca
IALS	International Adult Literacy Survey	Mezinárodní výzkum gramotnosti dospělých	
ICSE	International Classification of Status in Employment	Mezinárodní klasifikace postavení v zaměstnání	
IEA Nizozemsko	International Association for Evaluation of Educational Achievement	Mezinárodní sdružení pro hodnocení výsledků vzdělávání	http://www.iea.nl/
IILS	International Institute for Labour Studies	Mezinárodní ústav studií pracovních sil	http://www.ilo.org/public/english/bureau/inst/
ILO	International Labour Organization	Mezinárodní organizace práce	http://www.ilo.org
ISCED	International Standard Classification of Education	Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání	http://www.unesco.org/education/docs/isced_1997.htm
ISCO	International Standard Classification of Occupations	Mezinárodní standardní klasifikace povolání	
ISIC	International Standard Industrial Classification of All Economic Activities	Mezinárodní typová odvětvová klasifikace všech hospodářských činností	
ITC Itálie	International Training Centre	Mezinárodní vzdělávací středisko	http://www.itcilo.it/
JIL	Japan Institute of Labour	Japonský ústav práce	http://www.jil.go.jp
JUNAE Uruguay	Junta Nacional de Empleo	Národní rada zaměstnanosti	
Mercosur	Mercado Común del Sur	Společný trh Jižní Ameriky	
NCRVE USA	National Center for Research in Vocational Education	Národní středisko pro výzkum v odborném vzdělávání	http://ncrve.berkeley.edu/
NCVER Austrálie	National Centre for Vocational Education Research	Národní středisko pro výzkum odborného vzdělávání	http://www.ncver.edu.au/
NIER Japonsko	National Institute for Educational Research	Národní ústav pro pedagogický výzkum	www.nier.go.jp
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	http://www.oecd.org/
OSTA Čína	Occupational Skill Testing Authority	Úřad pro testování profesních kvalifikací	http://www.osta.org.cn/jieshao/introduction-2e.htm
RAO	Российская академия образования	Ruská akademie vzdělávání	Ruská federace
SGAB	Schweizerische Gesellschaft für angewandte Berufsbildungsforschung	Švýcarská společnost pro aplikovaný výzkum odborného vzdělávání	
SGBF	Schweizerische Gesellschaft für Bildungsforschung	Švýcarská společnost pro pedagogický výzkum	http://www.sgbf.ch/
SIBP	Schweizerisches Institut für Berufspädagogik	Švýcarský ústav pro pedagogiku odborného vzdělávání	http://www.sibp.ch
SKBF	Schweizerische Koordinationsstelle für Bildungsforschung	Švýcarské koordinační středisko pro pedagogický výzkum	
SNFMO Brazílie	Sistema Nacional de Formação de Mão-de-Obra	Národní systém přípravy pracovních sil	
SSHRC	Social Sciences and Humanities Research Council of Canada	Rada Kanady pro výzkum sociálních a humanitních věd	www.sshrc.ca
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu	http://www.unesco.org
UNEVOC	International Centre for Technical and Vocational Education and Training	Mezinárodní středisko pro odborné a profesní vzdělávání a přípravu	http://www.unevoc.de/
WCCES	World Council of Comparative Education Societies	Světová rada společností pro srovnávací pedagogiku	http://www.hku.hk/cerc/wcces.html

*Viz též Slovník zkratk na intranetu a Internetu (www.nuov.cz).

Zpravodaj 	Odborné vzdělávání v zahraničí (do roku 2000 Zpravodaj VÚOŠ)
	Vydavatel: Národní ústav odborného vzdělávání – Anna Konopásková Weilova 6, 102 00 Praha 10 – Hostivař. Tel. 274 862 251, fax 274 863 380. E-mail: konopask@nuov.cz http://www.nuov.cz Vydávání povoleno MK ČR pod č. registrace E 10679.